

After the declaration of the republic, the architectural development process of people's houses within the scope of modern architecture: the example of Mardin Peoples's House

Emine EKİNCİ DAĞTEKİN¹, ORCID: 0000-0002-6868-5267
İşıl GENCİ², ORCID: 0000-0002-0170-2106

Abstract

The idea of modernisation, which started with the proclamation of the Republic, started the process of building structures in accordance with the new ideology in the discipline of architecture as it was effective in every field. The People's Houses, one of the most important structures of this new era, became widespread throughout the country from the 1930s onwards. Halkevleri carried out many local and national activities such as sports activities, artistic activities and educational courses. This study aims to understand the architecture of the Early Republican Period through the Halkevi buildings, one of the social institutions of the Republic. Within the scope of the study, Mardin Public House building was selected as the sample area. Built in 1938 as a public house, the building was converted into a boutique hotel in 2011 and is now used as a hotel. The study started with a literature review, and architectural features, plan constructions and façade designs of the People's House buildings that operated in Turkey for a certain period were investigated. Afterwards, the architectural features of the Mardin Public House building were determined through personal observation, visualisation of the building and plan readings. In the conclusion part of the study, the architectural features of the Mardin People's House building and other People's House buildings in Turkey obtained from the literature review are compared; the architectural values of the building that should be preserved are determined and presented.

Highlights

- The study determines the importance and value of the Mardin Community Center building in the context of Early Republican Period Modern Architecture.
- The evaluations made within the scope of the study can be used in conservation studies of the architecture of the Republican Period.
- It is thought that the study can be developed as a basis for other studies on the Republican Period structures in the region.

Keywords

Republican era architecture,
Community center, Mardin, Modern
architecture

Article Information

Received:

28.12.2023

Received in Revised Form:

23.05.2024

Accepted:

05.06.2024

Available Online:

29.04.2025

Article Category

Research Article

Contact

1. Department of Architecture,
Dicle University, Diyarbakır,
Türkiye.

edagtekin@dicle.edu.tr.

2. Institute of Science and
Technology, Dicle University,
Diyarbakır, Türkiye.

isilaykoc@gmail.com

Cumhuriyet'in ilanı sonrası modern mimarlık kapsamında halkevlerinin mimari gelişim süreci: Mardin Halkevi Örneği

Emine EKİNCİ DAĞTEKİN¹, ORCID: 0000-0002-6868-5267
Işıl GENÇ², ORCID: 0000-0002-0170-2106

Öz

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte başlayan modernleşme düşüncesi, her alanda etkili olduğu gibi mimarlık disiplininde de yeni ideolojiye uygun yapıların inşa sürecini başlatmıştır. Bu yeni dönemin en önemli yapılarından olan Halkevleri 1930'lu yıllardan itibaren ülke genelinde yaygınlaşmıştır. Halkevleri; spor aktiviteleri, sanatsal faaliyetler, eğitim kursları gibi yerel ve ulusal alanda birçok çalışmaya imza atmıştır. Bu çalışma, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nı, Cumhuriyetin sosyal kurumlarından biri olan Halkevi binaları üzerinden anlamaya yöneliktir. Çalışma kapsamında örnek alan olarak Mardin Halkevi binası seçilmiştir. 1938 yılında Halkevi olarak inşa edilen yapı, 2011 yılında butik otele dönüştürülmüş ve günümüzde otel işleviyle kullanılmaktadır. Çalışmaya ilgili literatür taraması yapılarak başlanmış, Türkiye'de belirli bir dönem faaliyet göstermiş Halkevi binalarının mimari özellikleri, plan kurguları ve cephe tasarımları araştırılmıştır. Daha sonra yerinde yapılan kişisel gözlem, yapının görselleştirilmesi ve plan okumaları üzerinden Mardin Halkevi binasının mimari özellikleri saptanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise Mardin Halkevi binası ile literatür taramalarından elde edilen Türkiye genelindeki diğer Halkevi yapılarının mimari özellikleri karşılaştırılmış; yapının korunması gereken mimari değerleri tespit edilerek sunulmuştur.

Öne Çıkanlar

- Çalışma Erken Cumhuriyet Dönemi Modern Mimarlığı bağlamında Mardin Halkevi binasının önem ve değerini tespit etmektedir.
- Çalışma kapsamında yapılan değerlendirmeler, Cumhuriyet Dönemi mimarisi koruma çalışmalarında kullanılabilir niteliktedir.
- Çalışmanın bölgedeki Cumhuriyet Dönemi yapıları ile ilgili yapılacak diğer çalışmalar için altlık olarak geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Cumhuriyet dönemi mimarlığı, Halkevi, Mardin, Modern mimarlık

Makale Bilgileri

Alındı:
28.12.2023
Revizyon Kabul Tarihi:
23.05.2024
Kabul Edildi:
05.06.2024
Erişilebilir:
29.04.2025

Makale Kategorisi

Araştırma Makalesi

İletişim

1. Mimarlık Fakültesi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye
edagtekin@dicle.edu.tr
2. Fen Bilimleri Enstitüsü, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye
isilaykoc@gmail.com

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, özellikle Tanzimat ile birlikte batıdan gelen fikir akımları, ülkenin modernleşme ve batılılaşma çabalarının bir parçası olarak benimsenmiş, buna bağlı olarak toplumsal ve fiziksel çevrenin değişimi hızlanmıştır. 19. yüzyılda endüstri devrimiyle beraber tarihsel eğilimlere karşı ortaya çıkan, ikinci yarısında sanatsal hareketlerin etkileşimi ile şekillenmeye başlayan ve 20. yüzyılda giderek yaygınlaşan mimarlıkta modernite; ilk etapta dönemin mimari ürünleri olan devlet binaları, okullar ve saraylara yansımıştır (Şahin, 2022). Bu süreç 1920-1950 yılları arasında Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi ile devam etmiş, Cumhuriyetin getirdiği çağdaşlaşma politikasını, işlevsel anlamda kalıcı kılmak adına, yeni mekansal arayışlara gidilmiştir. Modern mimarlık, Cumhuriyetin bir sembolü olarak kabul edilmiş ve başkent Ankara, birçok kamu binası ile önemli bir merkez haline gelmiştir (Karasözen, 2022; Batur, 2005). Bu dönemde meclis, bakanlık binaları, tüm ülkeye yayılan endüstri yapıları, ilkokul, ortaokul, lise ve Halkevi gibi eğitim yapıları yapılmıştır (Işık, 2010).

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen kurumsal mekanlardan biri olan Halkevleri ideolojinin mekana yansıtıldığı, devlet desteğiyle toplumsal dönüşümün kültür aracılığıyla gerçekleşmesi fikri üzerine ortaya çıkmış yapılardır (Shaw, 1983). Halkevleri, toplum içerisinde yeni yaşam kültürünün oluşması, halkın spor, sanat, sosyal ve kültürel anlamda beslenmelerine olanak sağlayan, yeni rejim politikalarının kitlelere ulaştırıldığı mekanlardır. Mimarlık disiplini içerisinde Halkevi binaları; mimarinin işlevsel ve mekânsal örgütlenmesinde modern mimarlığı ve ülkenin yeni yüzünü simgelemektedir. Halkevi, Cumhuriyetin inşa edilmeye çalışıldığı kent ve yapı programı içinde Kent Meydanı, Hükümet Konağı, Belediye Binası, Gazi İlkokulu, Cumhuriyet Caddesi gibi Cumhuriyet ideolojisiyle bütünleşen ve toplumsal bellekte sembol olan yapılar içinde yer alır (Durukan ve Uraz, 2008).

Mardin, Türkiye'nin Güneydoğu'sunda yer alan tarihi ve kültürel açıdan zengin bir şehirdir. 1938 yılında inşa edilen Mardin Halkevi, Cumhuriyet Caddesi (Birinci Cadde) üzerinde bulunan Hükümet Konağı, Belediye, İdadi Mektebi, Gazi İlkokulu ve Süvari Okulu (Sabancı Müzesi) ile birlikte kentin tanımlayıcı simgeleri içinde yer alır. Osmanlı modernleşme döneminde yapılan Hükümet Konağı 1874 yılında bodrum, zemin ve birinci kattan oluşacak şekilde yapılmıştır. Belediye Binası 1877 yılında Hükümet Konağı'nın batısında üç katlı olarak inşa edilmiş, 1950'li yıllarda yapılan eklemeler ile büyük oranda değişmiştir. Mardin Kışlası (Süvari Okulu) 1887-1891 yılları arasında bodrum ve birinci kattan oluşur. 2008 yılında Sabancı Kent Müzesi olarak işlevlendirilmiştir. Yığma yapıım sistemiyle yapılan yapılarda özenli taş işçiliği göze çarpar. Caddenin kentte giriş alanında ise geleneksel yapıların yıkılması ile oluşturulan Cumhuriyet Meydanı ve 1965 yılında yapılan Atatürk Heykeli bulunmaktadır (Şekil 18).

Bu makalede; Mardin ili kapsamında, Cumhuriyet dönemi yapılarını içeren çok az sayıda çalışma olmasından dolayı, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de modern mimarlık hareketinin ilk yapılarından biri olan Halkevi binası incelenmiş, çalışma ile literatürde gözlemlenen bu açığın giderilmesi hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin modernleşme süreci içerisindeki mimarlığa yansımaları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Cumhuriyet döneminin önemli mimari yapılarından olan Halkevleri, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Halkevi yapılarının konumu, mimari plan şeması, cephe ve malzeme özellikleri irdelenerek dönem hakkındaki düşünceler somutlaştırılmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması ile başlanan çalışmada, modernleşme döneminin mimariye yansımaları konusunda çerçeve daraltılarak çalışma alanı özelleştirilmiştir. Türkiye'de belirli bir dönem yaygınlık kazanan Halkevleri araştırılarak mimari özellikleri incelenmiştir. Bu sebeple Anadolu'da açılan Düzcce, Zonguldak, Diyarbakır, İzmit, Bursa, Sivas, Isparta ve Konya Halkevleri örnekleri üzerinden plan okumaları ve mekânsal analizler gerçekleştirilmiştir. Mardin Halkevi binasının yerinde gözlem ile fotoğraflama çalışması yapılarak, toplanan veriler çalışmaya aktarılmıştır. Çalışma sonunda Mardin Halkevi binası ile seçilen diğer Halkevlerinin karşılaştırmaları yapılarak dönem hakkında benzer ve farklı yönlerde genel değerlendirilmeler yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

20. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINA DEK TÜRKİYE'DE MODERN MİMARLIĞIN GELİŞİMİ

Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde 1912-1922 yılları arasında büyük fiziki ve insani yıkımlar meydana gelmiştir. Bu süreçte nüfusun %25'i savaş, kıtlık ve hastalık gibi nedenlerle yok olmuştur. Osmanlı Devleti'nin girilen savaşlarda başarısız olması 1. Dünya Savaşı'ndan sonra işgale uğraması bu ortama zemin hazırlamış ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci başlamıştır. Bu süreç, kapsamlı bir yenilik ve dönüşüm sürecini de beraberinde getirmiştir (Lewis, 2000).

Cumhuriyetten önce, Osmanlı İmparatorluğu'nda, politik, ekonomik ve askeri alanlarda başlayan modernleşme hareketi, ekonomik sıkıntılar ve siyasi istikrarsızlıklardan dolayı istenilen sonuçların gerçekleşmesini engellemiştir. Meşrutiyet'in ilanı ile siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerin yaşandığı 1910-1927 yılları, Osmanlı mimarlığında, batılılaşma, modernleşme ve milliyetçilik hareketleriyle, ulusal kimlik oluşturma çabalarının etkisinde şekillenmiştir. Bu dönem Türk Neo-klasik, Erken Modern Mimarlık ya da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi şeklinde ifade edilir (Yavuz, 1981). Dönemin öncü mimarları Mimar Kemalettin ve Mimar Vedat Bey'dir (Hasol, 2017; Sözen, 1993). Birinci Ulusal Mimarlık Hareketi: plan şeması, yapı teknikleri ve malzemesi ile modern mimariden izler taşıırken geçmişten gelen yapı öğeleri, motif ve süslemelerle bezenmiş cephe örüntüleri ile eklektik ve "Osmanlıyı Yeniden Canlandırma" (Tekeli, 1983; Aslanoğlu, 1984) görünümüne sahiptir. 1930'lu yıllarla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nin laik ve Batı'ya yönelik politikalarıyla birlikte Osmanlı canlandırmacılığı terk edilmiş ve Modern Mimari, dönemin milli mimari akımı "Yeni Mimari" olarak kabul edilmiştir (Yavuz, 2009).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, Cumhuriyet ideallerini yansıtan, yeni bir ulusal kimlik oluşturma çabalarına paralel olarak Türkiye'de mimarlık alanında önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Cumhuriyetin getirdiği çağdaşlaşma politikasını, işlevsel anlamda kalıcı kılmak adına, yeni mekânsal

arayışlara gidilmiştir. Bu dönemde, Batı'dan getirilen mimar ve mühendislerin etkisi altında, Türkiye'de modern mimarlık anlayışı benimsenmiştir. Batılı mimarlık tarzları ve teknikleri, Türkiye'deki yeni yapıların tasarımında ve inşasında önemli bir rol oynamıştır (Sözen ve Tapan, 1973). Dönem yapıları genellikle modernist tarzda ve Cumhuriyet ideallerini yansıtmak üzere kamusal alan ve resmi devlet yapısı ifadesinin sembolik anlamlarını taşıyacak şekilde yapılmıştır (Durukan, 2008). 1927'lerden sonra uluslararası ilkeleri örnek alan rasyonel- fonksiyoncu tutumuyla eserler yapılmıştır. Bu dönemden sonra I. Ulusal Mimarlık Üslubu'nun yerini, Batının işlevselliğini ön plana çıkaran akılcı - işlevci modern mimarlık akımı almıştır. I. Ulusal Mimarlık Üslubu'nda cephelerin önemsendiği anlayış yerine modern mimarlığın dünya çapında kabul görmüş uygulamaları olan; işlevin ön planda tutulduğu, düz ve teras çatıların kullanıldığı, simetrik, süslemelerden arındırılmış basit ve geometrik formlar, dikdörtgen pencere düzenlemeleri ile güncel yapı malzemeleri ve yapım tekniğinin kullanımı benimsenmiştir. (Sözen, 1993; Kırcı, 2013; Batur, 1984).

1930'larda döneminin modernleşme çabalarıyla birlikte yerli mimarlar özellikle kamu binaları ve anıtların inşası için düzenlenen yarışmalarla ön plana çıkmıştır. Tasarımlar, kullanım amacına uygun, köşeleri oval, düz dikdörtgen plan kurguları içinde, simetrik veya asimetrik, çok sayıda girişe sahip, cephe boyunca uzanan balkon, konsol, söve ve bant pencereler ile düşey etki oluşturan biçimlerle şekillenmiştir (Batur, 2005). Ancak söz konusu dönemin şartlarına bağlı olarak modern mimarlık anlayışının gerçekleştirilmesi için kuramsal bir altyapı bulunmadığından, akımın etkileri "küçük mimari" (Bozdoğan, 2014) olarak adlandırılmış ve çoğu biçimsel boyuttan öteye geçememiştir (Aslanoglu, 2010). 1940'lı yıllara kadar devam eden bu akım, bundan sonra yerini Sedat Hakkı Eldem'in başını çektiği, II. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne bırakmıştır (Türkelleri, 2004; Eldem, 1954; Alsaç, 2007).

II. Ulusal Mimarlık Akımı ile tasarımlarda geleneksel sivil mimarinin yapı bileşenleri Alman ve İtalyan mimarlığındaki anıtsal üslupla birleştirilmeye çalışılmış, bu üslupla birlikte yapılara ideolojik mesajları aktarma görevi de yüklenmiştir. Modernleşme sürecinde, kamusal mekanlar eğitim ve kültürel etkinliklerin yapıldığı, sosyal eşitlik ve adaletin sağlandığı, modernleşmenin temsilcisi olarak toplumun dinamikleriyle uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır (Yaldız, 2020). Bu dönemde modernizmin yüceltilen temsil işlevi ve inkılapçı misyonunun büyük ölçüde tamamlanması ve artan milliyetçiliğin etkisiyle mimarlık alanında, geleneksel ve tarihsel atıflarla ilişkilendirilen, milli mimarinin öne çıkarıldığı ulusalcı söylem içinde simetrik plan düzeni, girişin dışa taşırılarak vurgulandığı yapay taş kaplamalı tasarımlar geliştirilmiştir (Eldem, 1954; Alsaç, 2007; Bozdoğan, 2002). Çalışma kapsamında incelenen Mardin Halkevi; köşeleri ovalleştirilmiş dörtgen kütle ve simetrik planlama ile öne çıkar. Cephelerde dikdörtgen pencereler, balkon, kat silmesi, dikey şeritler, giriş kapısının çevrelendiği taş malzeme ve saçaksız teras örtünün oluşturduğu karakteristik yapı ile sade - işlevci modern mimarlık akımı özelliklerini taşımaktadır.

Halkevi Binaları

1930'lu yıllarda yaşanan dünya çapındaki ekonomik krizin etkileri Türkiye'ye de yansımıştır. Krizin ülke çapında büyük sorunlar çıkarmasından çekinen yönetim, devletle halk arasındaki yakınlığı arttıracak, Cumhuriyetin ideolojisini halka aktarmak ve eğitmek amacıyla yaygın bir organizasyon

arayışına girmiştir (Çeçen, 2000). Bu görevi yapacak olan Halkevleri, benzer kurum yapılarının incelenmesi sonucunda oluşturulmuştur (Şimşek, 2002; Çağlayan, 2012). Suavi Aydın (1993), Halkevlerinin Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Türk Dili Tetkik Cemiyeti ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ürettiği fikirleri yaygınlaştıran bir kurum olduğunu belirtmiştir (Aydın, 1993). İsmet İnönü ise Halkevlerini, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilkelerini halka ileten bir merkez olarak değerlendirmiştir (Erinç, 2014; Atılgan vd., 2015). Halkevleriyle devlet ve halk kitleleri arasında ideolojik birlik ve laik kimlik oluşturulması, inkılabın ideallerinin öğretilmesi, devletin belirlediği şekilde eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi, sosyal alan ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (Arıkan, 1999; Bozdoğan, 2002; Shaw, 1983; Zürcher, 2003).

Cumhuriyetin ulus devlet inşa projesinin mekânsal yönünü kuran öğelerden biri olan Halkevleri, ilk olarak 19 Şubat 1932 tarihinde Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, İznik, Konya, Malatya, Samsun ve Sivas'ta açılmıştır (Şekil 1) (Tekeli, 2006).

Şekil 1. 1932-1935 yılları arasında Türkiye’de açılan halkevleri (Durukan, 2006).

Halkevleri için başlangıçta 1920’lerde yapılan Türk Ocakları binası kullanılırken, daha sonra yeni binalar yarışma projeleri, devlet kurumları veya özel mimarlık ofisleri tarafından yapılmıştır. 1932-1950 yılları arasında toplam 478 Halkevi, 4322 Halkodası kurulmuştur (Toksoy, 2007). Halkevleri dil, edebiyat, kütüphane, yayın, sanat, gösteri, spor, dersane, kurs, sosyal yardım, köycülük ve müze kurumlarında dokuz farklı faaliyetten en az üçü üzerinde çalışmalar yürütmüştür.

Halkevi binaları modernleşmeyle birlikte yeni bir toplumsal programın meşrulaştırılmasının ve onaylatılmasının aracı olmuştur (Bozdoğan, 2002; Tanyeli, 1998). Bu bağlamda Kemalist ideolojinin uygulama alanlarından biri olan Halkevleri, imparatorluktan cumhuriyete geçişte laik dönemin “düşünsel alt yapısını ortaya çıkaran” bir mimari anlayış ile yapılmıştır (Şahin, 2022). Halkevi binaları ile sadece fiziksel yapılar inşa edilmemiş aynı zamanda toplumsal ve kültürel dönüşümler de bu binalarla yansıtılmıştır. Halkevleri eğitim, kültür, sanat ve sosyal etkinlikler gibi çeşitli alanlarda halkın katılımını teşvik eden, laik ve çağdaş bir toplumun oluşturulmasına yönelik birer araç olarak işlev görmüştür. Modernleşme ideolojisi çerçevesinde mimari mekanlarda kadın erkek ilişkisi

Halkevleri ile bir değişim içerisine girmiştir. Osmanlı Devleti'nde cami, hamam, saray, medrese ve mektep gibi kamusal mekanlar, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmiştir. Ancak sosyal, dini ve kültürel hayatının bir parçasını oluşturan bu mekanlar, kadın ve erkekler tarafından ayrı ayrı kullanılmıştır. Halkevlerinde, çok amaçlı salonlarda, kütüphane, konferans, toplantı odaları, atölyeler ve sosyal alanlarda erkek ve kadınlar bir arada bulunarak, çeşitlik etkinliklere katılma ve seyretme fırsatı bulmuşlardır. Bu kapsamda Halkevlerini, mimari ve mekânsal birleşmenin bir parçası olarak, modern kamusallaşma mekânı olarak ifade etmek mümkündür. Böylece Halkevleri, mimari ve mekânsal birleşmenin bir parçası olarak görülmektedir (Tanyeli, 2003).

Halkevleri, Cumhuriyet Meydanı çevresinde, kentin en yoğun caddesinde inşa edilip, kent içerisinde tasarım ve malzeme kullanımı ile Hükümet Konağından sonra en önemli yapı topluluğunu oluşturmuştur (Yeşilkaya, 2003). Halkevlerinin tasarımında, Cumhuriyet ideolojisini aktaran unsurların soyutlandığı yaklaşımlar göze çarpmaktadır. Parti ileri gelenlerinin hitap edeceği bir balkon yada platform, gece aydınlatılan ve üretimi simgeleyen kule, cephede farklı büyüklükte düz ve dairesel pencereler, çıkma ve konsollu elemanlar, düz çatılı, kavisli ve iç içe geçen bloklardan oluşan modern kompozisyonlar ideolojik ve estetik olarak vurgulanmıştır (Bozdoğan, 2002). Halkevleri, dönemin modernist mimarlık kültürü ile örtüşen biçimsel özellikleriyle, kent içindeki konumu ve kimlik değeri ile öne çıkan, çok sayıda arşiv belgesiyle toplumsal hafızada yer edinmiş korunması gereken değerlere sahip mimarlık ürünleridir.

Halkevi binalarının proje üretimleri farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Uygulanan başlıca yöntemlerden biri dönemin iktidar partisi tarafından proje yarışmasının düzenlenmesi ve elde edilen projelerin inşa edilmesiyle. Yarışmalar yoluyla seçilip Arkitekt dergisinde yayımlanan örnekler, biçimsel özellikler ve cephe estetiği bakımından dikkat çekicidir. Yarışma projeleri dışında Birlik Mimari Şubesi, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Umum Müdürlüğü (Nafia Vekaleti Yapı Umum Müdürlüğü Projeler Bürosu) ve özel mimarlık büroları tarafından yapılmıştır (Bozdoğan, 2002).

Halkevi binalarında yapıya yaklaşım genellikle avluyla sağlanır. Avlular konser, şenlik, düğün ve merasimlerin gerçekleştirilmesine uygun büyüklükte tasarlanmıştır. Halkevi binalarının genel mimari planları incelendiğinde sade ve farklı boyutlarda kütlelerin dik açılarla bir araya getirildiği simetrik veya asimetrik planlamalarda yapıldıkları görülmektedir. Yapı işlevsel olarak genellikle iki bloğa ayrılmıştır. Konferans, sinema, tiyatro ve spor salonu gibi kitlesel etkinlikler için bir blok; idare, toplantı salonu, kütüphane ve şube çalışma odaları ise genellikle iki katlı ve farklı bir blokta çözülmüştür. Yapının ana ögesi konumunda olan temsil salonları, planlamada halkın kolaylıkla ulaşabileceği kütle kollarının birinde veya merkezde yer almaktadır.

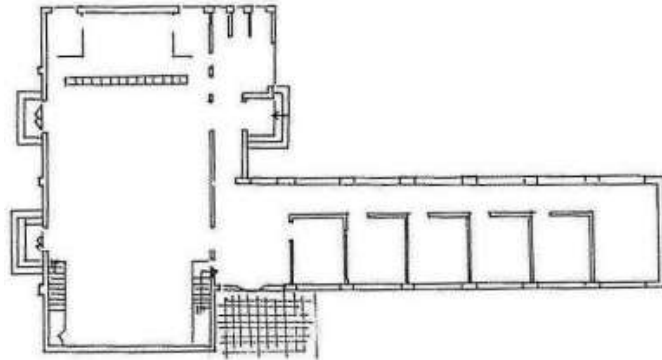
Halkevlerinde işlevi belirleyen kitlelerin yerleşimi ile oluşturulan sınıflandırmaya göre, “L, T, I, Kare ve Dikdörtgen” gibi farklı tip plan şemaları kullanılmıştır. “L” plan şeması Halkevi binalarında rastlanan en tipik plan kurgularından biridir. Bu şemada kesişim noktalarında belirgin bir giriş ya da dairesel formlarla geçiş birleşimi görülmektedir. Halkevleri’nde simetrinin uygulandığı plan tiplerinden biri “T” plan tipidir. T plan tipi, Halkevi binalarında kullanıcıların iç mekanı kolayca organize etmesini ve farklı etkinliklerden faydalanmasını sağlar. Temsil salonu ve toplantı odaları genel olarak diğer odalara kolayca erişilebilir bir alanda konumlanmıştır. Halkevi binasının dar bir

mülkiyette inşa edilmesi gereken durumlarda “T” plan şeması kullanılmıştır. Bu plan tipinde halkla doğrudan temasın artırıldığı gözlemlenmiştir. Halkevleri için önemli bir toplanma alanı olan iç avlu, iç avluya bakan balkonlar ve meydanlar da yine Halkevlerinin plan şemasını etkileyerek “Kare” ve “Dikdörtgen” plan tipinin bu yapılarda uygulanmasına yol açmıştır (Durukan, 2006; Gürkan, 2022; Memiş ve Belir, 2023).

Makalede incelenen Düzce, Zonguldak, Diyarbakır, İzmit, Bursa, Sivas, Isparta, Konya ve Mardin Halkevi binalarının mimari özellikleri aşağıda verilmiştir. Bu Halkevleri seçilirken literatür taramaları sırasında farklı kurum ve kuruluşlar tarafından projelendirilen binalar seçilip yorum yapma/karşılaştırma fırsatının artması hedeflenmiştir. Seçilen Halkevi örnekleri üzerinden plan okumaları ve mekânsal analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonunda Mardin Halkevi binası ile karşılaştırmaları yapılarak dönem hakkında benzer ve farklı yönlerde genel değerlendirilmeler yapılmıştır.

- **Düzce Halkevi Binası (1933)**

Mimar Abidin tarafından hazırlanan Düzce Halkevi projesi iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; Halkevi bürolarının ve idare kısmının bulunduğu alan, diğer bölüm ise 350 kişi alacak büyüklükte toplantı ve konferans salonu olarak tasarlanmıştır (Şekil 2) (Durukan, 2006).

Şekil 2. Düzce Halkevi Binası zemin kat planı (Abidin, 1934).

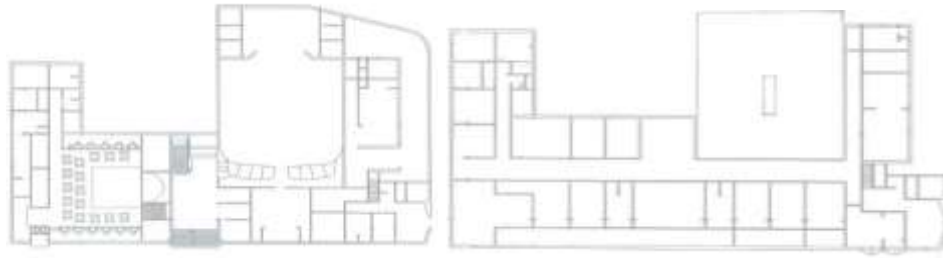
Düzce Halkevi binası büyük bir park alanı içerisine yapılmıştır. Yapı zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Konferans salonu ile bürolar ihtiyaç halinde birlikte kullanılabilecek şekilde tasarlanmıştır. Yapı betonarme karkas ve tuğla malzemeyle inşa edilmiştir (Şekil 3) (Tekin, 2017).

Şekil 3. Düzce Halkevi Binası cephe görünüşü (Abidin, 1934'den düzenlenerek).

- **Zonguldak Halkevi Binası (1933)**

Zonguldak Halkevi binası yarışma projesi ile yapılmıştır ve bina dört ana birimden oluşmaktadır. Bu birimler: müzikhol, yönetim ofisleri ve derslikler, sinema ve konut alanı olarak tasarlanmıştır. Halkevlerinin yüklendiği dokuz faaliyet grubunun tümünün bu binada yer edinecek olması, binanın önemli ve büyük ölçekli olmasına neden olmuştur. Bina, Gazi Paşa Caddesi'nde ve Cumhuriyet Meydanı üzerinde konumlanmıştır (Sağlam, 2018). Ana giriş kapısı olarak belirlenen alandan merdivenler ile ana antreye geçilmektedir. L plan şemasına sahip olan yapıda ana kütle bir iç avlu etrafında şekillenmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Zonguldak Halkevi Binası zemin ve birinci kat planları (Durukan, 2006).

Zonguldak Halkevi binasının büyük bir kısmı halkın kullanımına açık olacak şekilde tasarlanmıştır. Yapıda çok sayıda girişin olması, yapının farklı dönemlerde farklı kullanıcılar tarafından kullanıldığını göstermektedir. Yapı içerisinde ayrı ve özel bir ikametgâh bloğu yer almaktadır. Yarışma projesinde bu şekilde tasarlanan yapı ile inşa edilen yapı arasında ise belirgin farklar bulunmaktadır. Bu farkların yapı ile Cumhuriyet Meydanı arasındaki bağlantının arttırılması amacı ile olduğu düşünülmektedir (Şekil 5) (Sağlam, 2018).

Şekil 5. Zonguldak Halkevi binası batı cephesi çizimi ve fotoğrafı (Tekin, 2017).

- **Diyarbakır Halkevi Binası (1934)**

Diyarbakır Halkevi 19 Şubat 1932'de açılan 14 Halkevinden birisidir. Diyarbakır Halkevi ilk olarak eski Satın Alma Komisyonu binasında açılmıştır. Bina Halkevinin çalışmalarını yürütmek için uygun olmadığından Diyarbakır Halkevi 1933 yılında Nafia binasına taşınmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Diyarbakır Eski Nafiye Binası (Dalkılıç, 2011; Dağtekin, 2023).

Halkevinin artan faaliyetleri ve şubelerinin yoğun çalışmasından dolayı Nafia binası yetersiz geldiğinden, 1934 yılında Güzel Sanatlar Akademisi profesörlerinden Prof. Dr. Arif Hikmet tarafından tasarlanan Diyarbakır Halkevi ve Karacadağ Dergisi binasının inşaatına başlanmıştır (Çağlayan, 2012; Dalkılıç, 2011; Kardaş, 2018). Halkevi Dağ Kapı'nın hemen kuzeyinde bulunmaktadır. Konumlanışı bakımından diğer Halkevi örneklerinde olduğu gibi Kapı Meydanı'na bakan önemli bir alanda inşa edilmiştir (Şekil 7).

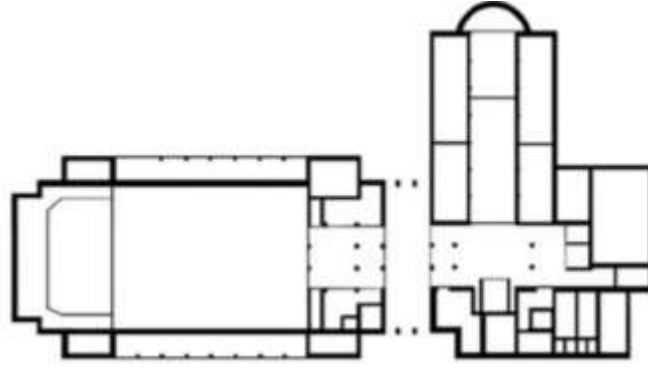

Şekil 7. Diyarbakır Halkevi Binası (Dalkılıç 2011; Kardaş, 2018; Url 1).

Uzun yıllar Halkevi olarak hizmet veren bina daha sonra Şehir Sineması ve Erkek Sanat Enstitüsü (1949'lu yıllarda) olarak da işlev görmüştür. Bina bir dönem Yenişehir Sineması olarak kullanılıp 1991 yılında yıktırılmıştır. İçerisinde temsil salonu, spor odaları, halk dershaneleri, kurslar, kütüphane ve yayın ile müze ve sergi ihtiyacını karşılayacak mekânlar bulunmaktadır. Arşivden sadece cephe fotoğrafları elde edilen binanın, süslemeden arındırılmış cepheleri, köşe ve yuvarlak pencereleri ile rasyonel ve uluslararası modern üslubun etkisini taşıdığı görülmektedir (Dalkılıç ve Halifeoğlu, 2011).

• İzmit Halkevi Binası (1937)

İzmit Halkevi Binası Seyfi Arkan tarafından projelendirilmiştir (Memiş, 2018). Halkevi binasının plan şeması incelendiğinde birçok Halkevinde olduğu gibi kütsel formun hâkim olduğu görülmektedir. Yapı L plan şemasına sahiptir. Bina kütsesi iki ayrı bölümden oluşup birinci bölüm büyük salon, ikinci bölüm ise idare, kütüphane ve derslik birimlerinden oluşmaktadır. Yarı açık bir koridordan Halkevinin iki ayrı ana kütsesine girilmektedir. Yapıda iki ana hacmi birbirine bağlayan yarı açık giriş holü ve gösteri salonunun iki cephesinde kat yüksekliğindeki kolonatl girişler yer almaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. İzmit Halkevi Binası zemin kat planı (Memiş ve Belir, 2023).

İzmit Halkevi binası betonarme iskelet sistemiyle inşa edilmiş, duvarlar da tuğla malzeme kullanılmıştır. Bina cephelerinde dikdörtgen formda sade pencereler kullanılmıştır. Deniz tarafına uzanan gazino kütlesinin cephesinde güçlü bir ifade oluşturmak için yarım daire biçimde tasarlanmış açıklıklar yatay ve dikey çizgilerle ayrılmıştır (Cengizkan, 2012). İzmit Halkevi binasında dikkat çeken bölümlerden biri kule yapısıdır (Şekil 9).

Şekil 9. İzmit Halkevi Binası cephe görüşleri (Memiş, 2018; Url 2).

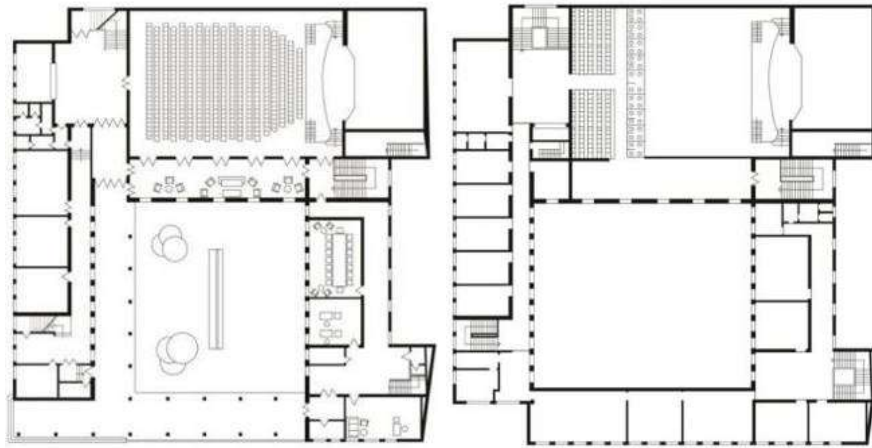
- **Bursa Halkevi Binası (1938)**

Bursa Halkevi binası da yarışma projesi ile projelendirilen binalardandır. Yapının yarışma sonucunda inşa edilmesi ile yapı üzerinde dönemin mimari anlayışını görmek daha somut hale gelmiştir. Bursa Halkevi dönemin genel Halkevi binası konumlandırılmalarında olduğu gibi şehrin en önemli meydanı üzerinde konumlandırılmıştır (Sağlam, 2018). Atatürk Caddesi üzerinde bulunan yapının girişi revaklı bir alan ile tanımlanmıştır (Şekil 10).

Şekil 10. Bursa Halkevi binası aksonometrik çizimi (solda) ve yapı görseli (sağda) (Arkitekt, 1938a; Url 3).

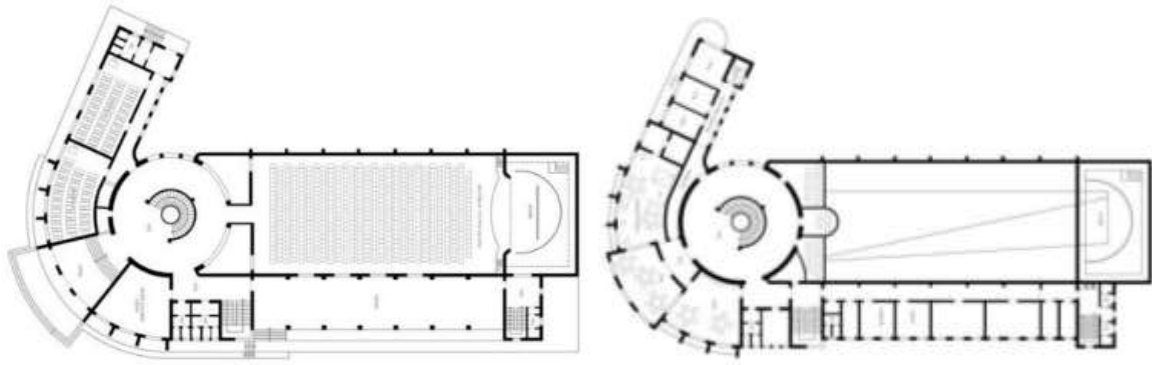
Revaklı alandan bir iç avluya geçilir. Farklı kollara ayrılan yapıya girişlerle ilgili birime doğrudan bağlantı sağlanmıştır. Yapının sol tarafında bulunan giriş ile üst katlardaki yönetim alanlarına ulaşılmaktadır. Sağ bölümde yer alan giriş ise Halkevi binasının ana girişidir. Bu giriş açıklığı ile kütüphane ve dersliklere doğrudan ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 11).

Şekil 11. Bursa Halkevi Binası zemin ve birinci kat planları (Arkitekt, 1938a).

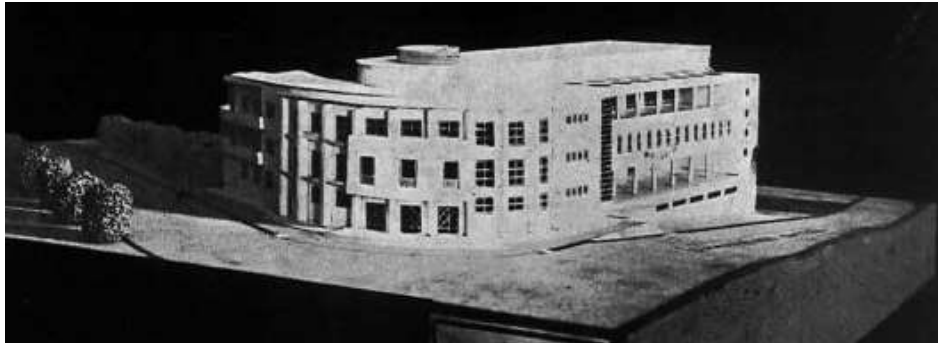
- **Sivas Halkevi Binası (1938)**

Sivas Halkevi, mimari yarışma sonucunda tasarlanan projelerdendir (Arkitekt, 1939). Sivas Cumhuriyet Meydanı üzerinde tasarlanan proje, meydana bakacak şekilde ve anıtsal bir nitelikte tasarlanmıştır. Yapı bodrum katla birlikte dört kattan oluşmaktadır. Yapıya ait tek bir giriş açıklığı bulunmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Sivas Halkevi Binası zemin ve birinci kat planı (Arkitekt, 1939).

Sivas Halkevi binasına yarım daireli birleşim yerinden anıtsal bir girişten geçilerek ulaşılmaktadır. Holün karşı bölümünde tiyatro ve sinema salonu olarak kullanılabilecek 600 kişilik ana salon yer almaktadır. Zemin katta bu mekanlara ek olarak derslikler, müzik odası ve açık teras yerleştirilmiştir. Birinci katta bulunan döner merdiven ile ana hole ulaşılır ve tiyatro salonuna ait localarda bu katta bulunmaktadır. Locaların dışında kalan alanlar ise yönetime ait birimlerden oluşmaktadır. En üst kat olan ikinci katta ise gazino, kütüphane ve okuma odasının yer aldığı yapı genel olarak kamu kullanımına açık olacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 13) (Arkitekt, 1939).

Şekil 13. Sivas Halkevi maket fotoğrafı (Arkitekt, 1939).

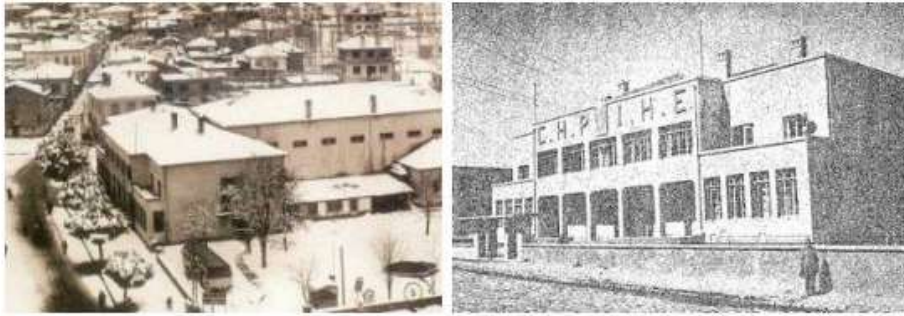
- **Isparta Halkevi Binası (1939)**

Isparta Halkevi binası Nafia Vekâleti (Bayındırlık Bakanlığı) tarafından hazırlanan Halkevi projelerinde olduğu gibi bir ana cadde üzerinde yer alır. Erken Cumhuriyet döneminde kullanılan “meydan-bulvar-devlet yapıları dizgesi” bu yapıda da mevcuttur (Çelebi Gürkan, 2022). T plan şemasına sahip olan Halkevi binası giriş kapısına dik yönde simetriktir (Şekil 14). Temsil salonu yapının ana ögesi konumundadır.

Şekil 14. Isparta Halkevi Binası zemin ve birinci kat planları (Çelebi Gürkan, 2022).

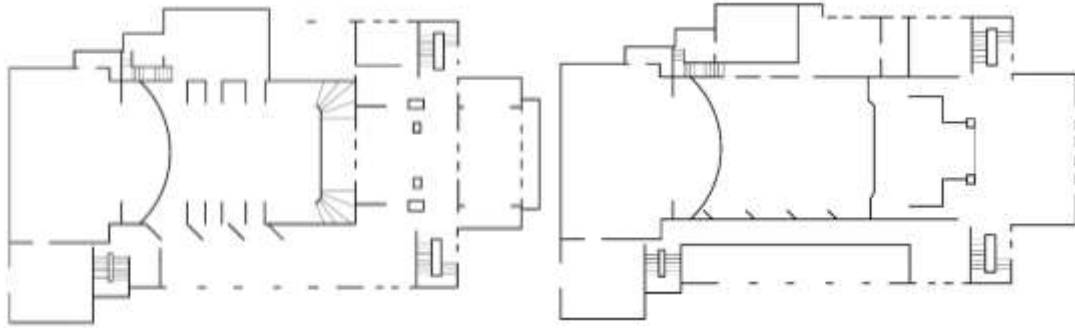
Isparta Halkevi binası işlevsel olarak planlanmıştır. Sade ve farklı boyutlarda kütleler dik açılarla bir araya getirilerek dinamik bir form oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu düzenleme 1930'lu yılların kübik tabirle ifade edilen yeni mimari biçimlenmesine uygundur (Şekil 15). Yapı girişi dışa doğru taşma yapan üst katın çıkması altında düzenlenen beş açıklıklı revakla, simetrik bir şekilde düzenlenmiştir. Bu durum yapıya anıtsal bir kimlik kazandırmıştır. Dikdörtgen formlu pencereler yan yana ve aynı hizada tutularak yatay etki arttırılmıştır. Cepheler bezemelerden arındırılmış, sade ve yalındır. Yapı kırma çatı ile örtülmüştür.

Şekil 15. Isparta Halkevi Binası cephe düzeni (Çelebi Gürkan, 2022).

- **Konya Halkevi Binası (1940)**

Konya Halkevi (Devlet Tiyatrosu) 1940'lı yıllarda yapılmıştır. Kent içerisinde, Atatürk Caddesi üzerinde Anıt Meydanı ile ilişkili olarak konumlandırılmıştır. T plan şemasına sahip yapının odağı temsil salonudur. Yapı günümüzde tiyatro binası olarak kullanılmaktadır. 2007 yılında yan cephelerine yeni eklemeler yapılmıştır (Şekil 16) (Parlak ve Yıldız, 2022).

Şekil 16. Konya Halkevi zemin ve birinci kat planları (Parlak ve Yıldız, 2022).

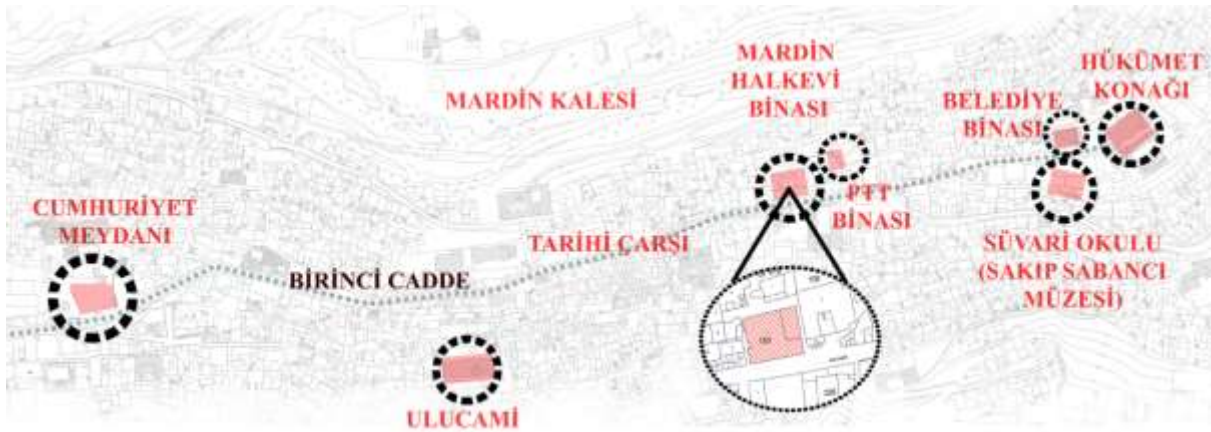
Yapı ana taşıyıcısı betonarme olup, taşıyıcı olmayan duvarlarda delikli tuğla kullanılmıştır. İç mekân döşemeleri mozaik ve mermer kaplamadır. Merdivenler, dönemin özelliğini taşıyan sade demir üzeri ahşap korkuluklar ile tamamlanmıştır. Yapının cephesi dönemin modern mimarlık anlayışına uygun olarak süslemeden uzak, sade, simetrik ve ritmik olarak tasarlanmıştır. Yapı dikdörtgen bir forma sahiptir. Yapının cephesindeki özgün andezit kaplamalar yenilenmiş ve ön cephesine giriş saçağı eklenmiştir (Şekil 17) (Parlak ve Yıldız, 2022).

Şekil 17. Konya Halkevi ön cephe düzeni (Parlak ve Yıldız, 2022).

Mardin Halkevi Binası (1938)

Mardin’de ilk Halkevi 23 Şubat 1934 tarihinde Mardin Türk Ocağına ait olan binada açılmıştır (Dilek, 2014). Faaliyetlerinin artması ile mevcut kullanılan binanın toplantı ve tören günlerinde yetersiz kalması üzerine kentte yeni bir Halkevi binası ve konferans salonunun yapımına karar verilmiştir. Yeni Mardin Halkevi binası 1938 yılında, kentin ana arteri olan Birinci Cadde (Cumhuriyet Caddesi) üzerinde halk bahçesi ile birlikte konumlandırılmıştır (Şekil 18).

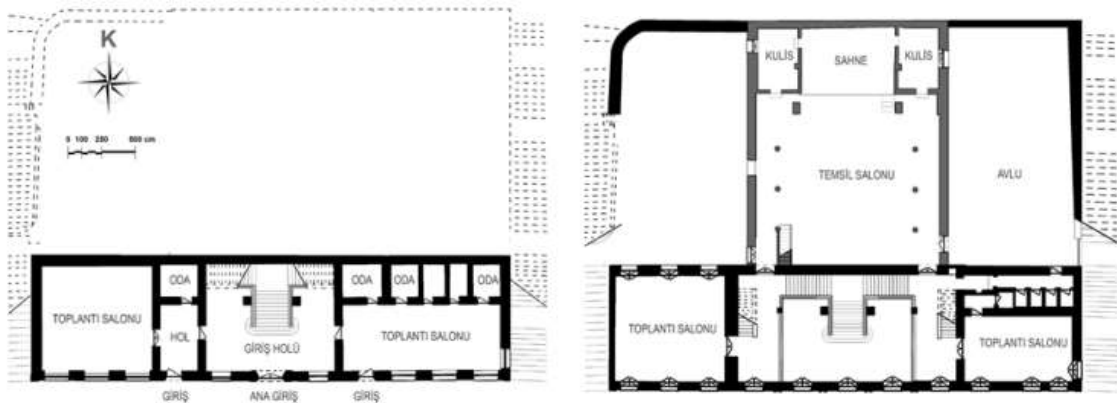

Şekil 18. Mardin Halkevi Google Earth görüntüsü (Yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Mardin Halkevi; Birinci Cadde üzerinde Atatürk heykeli, meydan, yol, PTT Binası, Belediye ve Hükümet Konağı ile Cumhuriyet ideolojisinin şehirleşme yapısına uygun yerleştirilmiştir. 1951 yılında kapatılmış, ancak daha sonra dernek statüsü ile bir kaç kez daha açılıp kapanmıştır (Düzenli ve Düzenli, 2018). Çok işlevli şekilde tasarlanan yapıda her şube için bir oda, çalışma odaları, temsil ve konferans salonları dahil olmak üzere birçok bölüm yer almaktadır (Dilek, 2013). Yapı kentin topografyasına uygun, eğimli arsa üzerinde ön cephede üç katlı, arka cephede iki katlı olarak yapılmıştır.

Plan Özellikleri

Mardin Halkevi binası, kentin eğimli topografyasında, avlulu, teraslı, geniş ve dörtgen bir alan üzerine kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmıştır. Temsil salonu ve diğer birimlerin yer aldığı ana bina olarak iki bölümden oluşmaktadır. Cadde'ye bakan üç katlı kütle Halkevinin ana binasıdır. Zemin kat toplantı salonu, servis mekanları ve idare bölümlerinden oluşmaktadır (Şekil 19).

Şekil 19. Mardin Halkevi binası zemin ve birinci kat planı (Düzenli ve Düzenli, 2018).

Kuzeyde avlu içine yerleştirilen salon iki kat yüksekliğindeki temsil salonu, sahne ve iki kulis odasından oluşmaktadır (Şekil 20). Temsil salonu 2011 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında yıkılmıştır (Düzenli ve Düzenli, 2018).

Şekil 20. Mardin Halkevi Temsil Salonu 2010 yılı görselleri (MKVKBKM Arşivi, 2023)

Giriş kapısının kuzeyinde yer alan çift kollu anıtsal bir merdiven ile birinci kata ulaşılmaktadır. Birinci kat altı odadan oluşup odalar doğu ve batıda üçer oda olacak şekilde tasarlanmıştır. Katın doğu ve batısında iki adet toplantı salonu yer almaktadır. Birinci katın kuzeydoğusunda bulunan açıklıktan iç avluya geçilmektedir. Buradan temsil salonu ile bağlantı kurulmaktadır. Binaının ıslak hacimleri yapının doğu bölümüne yerleştirilmiştir. Odalar dikdörtgen planlı ve odaların tavanı düz tavadır. Birinci katın doğu ve batısında bulunan merdivenler ile ikinci kata çıkılmaktadır. Dikdörtgen plan şemasına sahip ikinci kat, kapalı bir teras ve birinci katla aynı olacak şekilde doğu ve batıda yer alan üçer odadan oluşmaktadır. Kat içerisinde odalara ek olarak bir toplantı salonu ve depolama birimleri yer almaktadır. Kapalı terasın kuzeyinde bulunan merdiven ile açık terasa çıkış yapılmaktadır. Avlunun kuzey ve batısında yer alan ikinci bölüm yapıya restorasyon çalışmaları sırasında eklenmiştir.

Cephe Özellikleri

Mardin Halkevi binası oldukça sade şekilde tasarlanmış ve 1930 sonrası Erken Cumhuriyet Dönemi tipik mimari özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Yapı modernizmin etkisiyle yeni malzemenin verdiği olanakların denendiği anıtsal bir kütleyle sahiptir. Yapıya ana giriş güney cephede yer alan düz lentolu açıklıktan iki kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Ana giriş kapısı yapının en çok algılanan güney cephesinde Birinci Cadde'ye açılmaktadır. Güney cephede doğu ve batı bölümleri birbirine simetri olacak şekilde tasarlanmıştır. Giriş kısmının yan kenarlarında birbirine simetri olacak şekilde on bir adet pencere bulunmaktadır. Zemin katta kat bitimini simgeleyen kat silmesi cepheyi sarmaktadır. Yapı giriş kısmının üstünde, iki kat yüksekliğinde dikey şeritlerle hem hareketlendirilmiş hem de olduğundan uzun ve anıtsal gösterilmiştir. İkinci kattaki üç pencere yapının en büyük boyuttaki pencereleridir ve yapı içerisinde bu alan kapalı terasa aittir. Yapının bütün pencereleri dikdörtgen formudur ve güney cephede yer alan pencerelerin hepsi aynı hizadadır. Yapının kuzey cephesindeki kapı altı basamak inilerek avluya açılmaktadır. Kuzey cephenin doğu kısmında ise beş adet dikdörtgen pencere yer almaktadır. Doğü cephesinde beş adet, batı cephesinde iki adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Doğü cephede yer alan yarım daire kemerli kapı ile sokaktan avluya geçiş sağlanmaktadır. Çatı kırma çatı şeklinde inşa edilip günümüzde düz teras çatı şeklinde kullanılmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Mardin Halkevi Binası güney cephe 2010 yılı görselleri (MKVKBKM Arşivi, 2023)

Mardin Halkevi binasında her bir hacmin boyut, oran ve ilişkilerinin işlevi karşılayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir. Cephe tasarımı işlevsel düzenlenmenin dışarıdan anlaşılmasına imkân sağlamaktadır. Girişler işleve uygun ve kullanıcı kitlesine yönelik oluşturulmuştur. Uluslararası modern mimarlık akımının düz çatı kurgusu binada uygulanmıştır.

Süsleme Özellikleri

Yapı Mardin geleneksel mimari süsleme öğelerinin yer almadığı, geometrik yalınlık ve şeffaf cephe düzenlemesi ile öne çıkmıştır. Yapının güney cephesindeki dikey ayırıcılar, pencere düzeni ve üst katın orta bölümünde yapılan kütle hareketleri ile ana giriş vurgulanmıştır. Yapının içinde ise giriş bölümünde yer alan anıtsal merdiven yapıdaki önemli dekoratif yapısal elemanlardır.

Malzeme

Yapı düzgün ve moloz taştan yığma tekniği ile üç katlı olacak şekilde inşa edilmiştir. Halkevinin kolon ve döşemesi betonarme iskeletten, duvarları ise taş örgülüdür. Halkevinin zemin katı düzgün kesme taş ile sıvasız olarak, üst katlar ise kaba yonu taş ile sıvanarak yapılmıştır. 2011 yılında yapılan retorasyonda sıvalar raspalanarak taş yüzey doku ortaya çıkarılmıştır. Pencere kenarları ateş tuğlası ile örülmüştür.

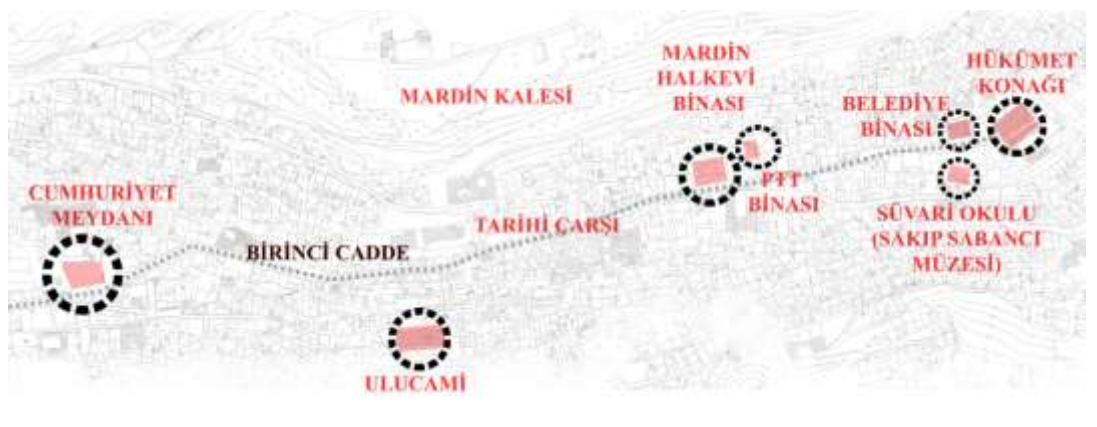
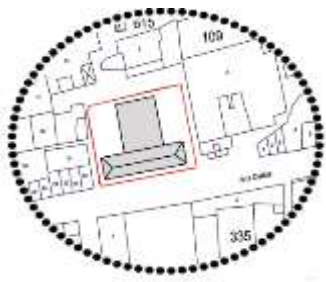
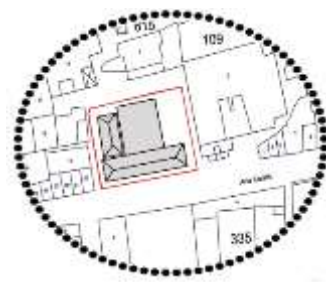
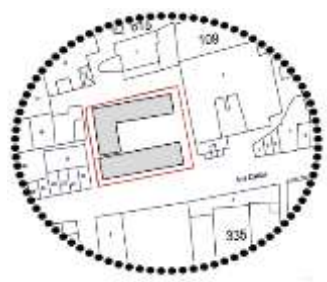
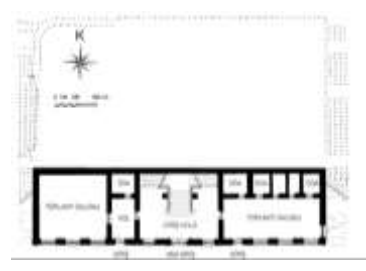
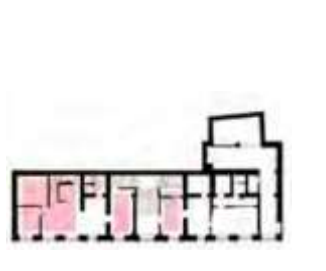
Müdahale, Değişim ve Dönüşüm

Türkiye’de 1946 yılında çok partili sisteme geçilmesinin ardından 1950 yılında Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile yaşanan süreçte Halkevleri yeni iktidarcı CHP’nin propaganda alanları olarak görülmüş ve Halkevlerinin konumu sorgulanmaya başlamıştır (Çelebi Gürkan, 2022). 8 Ağustos 1951 tarihinde tüm Halkevlerinin kapatılmasıyla birlikte Mardin Halkevi’de kapatılmıştır (Çağlayan, 2009).

Mardin Halkevi binası kapatıldıktan sonra yapılan müdahaleler ile “kentsel”, “mekansal” ve “cephe karakteristiğinde” önemli dönüşümler yaşamıştır. Halkevi ilk inşa edildiği dönemden günümüze kentin ana arteri üzerinde yol/mezdan, hükümet yapısı, müze, ptt binası ile birlikte özgün bir tarihi dokunun içinde yer almaktadır. Yapının kent içindeki konumunun değişmemesi, kent kimliğinin bir parçası olarak geçmişle günümüz arasında bir bağlantı sağlamaktadır. Ancak Halkevinin kültürel ve eğitici kimliğinin yitirilmesi yapı-kullanıcı kitlesinde değişime neden olmuştur. Halkevleri bünyesinde temsil salonu etkinlikleri, spor müsabakaları, açık hava tiyatroları, söyleşi ve radyo dinletileri gibi birçok etkinliğin artık burada yapılmaması alanın kullanımını etkilemiş ve kamusal alanla kurulan ilişki de bu doğrultuda değişmiştir. Yapıya farklı dönemlerde çeşitli işlevler

verilmesine rağmen temsil salonunun eğitim amaçlı olarak Halk Eğitim bünyesinde kullanımı yapının kamusal kullanımının devamlılığını sağlamıştır. Ancak, yapının butik otele dönüştürüldüğü süreçte temsil salonunun yıkılıp yerine yeni birimlerin eklenmesi, kamusal kullanımının yok olmasına neden olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Mardin Halkevi binasının geçirdiği kentsel dönüşümler.¹

Vaziyet Planı			
Yıllar	1938-1945	1965-2011	2011-2023
Yıllara Göre Vaziyet Planı			
Kat Planları			
	Zemin Kat Planı		
			

¹Tablo, ‘Düzenli ve Düzenli, 2018’ kaynağından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Birinci Kat Planı		
İkinci Kat Planı		

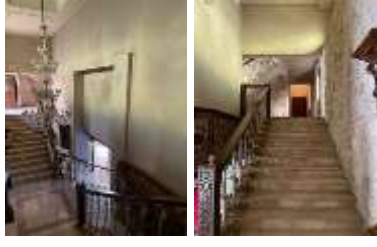
Halkevi binası 1951 yılında kapatılmasının ardından kısa bir süre sonra valiliğe devredilmiş, zemin katı polis karakolu, üst katları ise 1998 yılına kadar defterdarlık olarak işlevlendirilmiştir (Dilek, 2013). Aynı dönemlerde avlunun batı bölümüne Halk Eğitim Merkezi için iki katlı betonarme bir yapı eklenmiştir. 2005 yılında polis karakolu başka bir binaya taşınmış, zemin kat sağlık ocağı olarak kullanılmaya devam etmiştir. Avludaki temsil salonu ise 2000 yılına kadar çeşitli etkinlikler ve öğretmenler lokali olarak kullanılmıştır (Çağlayan, 2009). 2011 yılında restorasyonu yapılan bina günümüzde otel olarak kullanılmaktadır.

Halkevi binasının mekan kurgusundaki değişimlere bakıldığında en kapsamlı değişiklikler, avlunun batısına eklenen nitelsiz yapı ile temsil salonun olduğu bölümde yapılmıştır. Yapının butik otele dönüştürülmesinden sonra her iki kütle kaldırılarak, yerine özgün boyutları değiştirilmiş bir avlu ve çevresinde zemin katı restoran olacak şekilde, dört katlı otel odalarına sahip kütleler eklenmiştir. Halkevi binasında ofis olarak kullanılan alanlar ise otel için servis ve yatak odalarına dönüştürülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Mardin Halkevi binasının geçirdiği mekansal dönüşümler.²

Birim	Mardin Halkevi (1938-1945)	Mardin Butik Otel (2023)
Anıtsal Giriş Merdiveni		
Restoran Bölümü		

²Tablo, İzala Butik Otel fotoğraf arşivi ve yazarların arşiv verilerinden (2023) yararlanılarak oluşturulmuştur.

Kat Merdiveni		
Oda		
Teras		
Avlu		

Erken Cumhuriyet dönemi modern mimarlık anlayışı çerçevesinde tasarlanan Mardin Halkevi binasının cephe karakteristiğindeki başlıca dönüşümlere bakıldığında; binanın ilk tasarımında sıvalı, sövesiz, sade ve işleve yönelik bir cephe tercih edilmişken restorasyon sonrasında tüm cephelerde sıvalar raspalanarak, taş doku üzerindeki boşluklar, çatlaklar doldurulup - düzeltilmiş, çürüyen taşların yerine yenileri konulmuş, duvar Mardin geleneksel yapılarına benzer bir hale getirilmiştir. Ana cephede yer alan giriş kapıları, pencere, balkon, silme ve dikey şeritler korunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Mardin Halkevi binasının geçirdiği cephesel dönüşümler.³

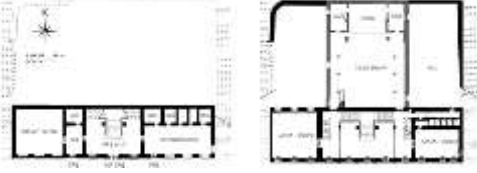
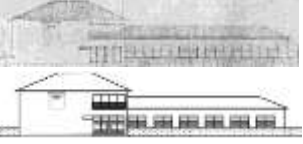
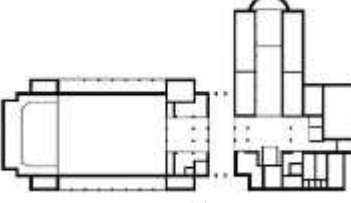
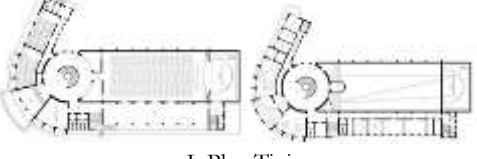
Birim	Mardin Halkevi Binası (1938-1945)	Mardin Butik Otel (2023)
Güney Cephe Görünüş		
Doğu Cephe Görünüş		
Batı Cephe Görünüş		

BULGULAR

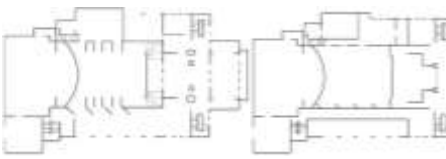
Erken Cumhuriyet Dönemiyle birlikte ülke genelinde modern mimari anlayışına uygun Halkevlerinin yapıldığı gözlemlenmiştir. Halkevi yapılarının dönemi içerisinde mimari/mekânsal analizlerinin yapılması, dönem özelliklerinin daha iyi anlaşılıp yorumlanması adına önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında Mardin Halkevi binası ile Anadolu’da tasarlanan diğer Halkevlerinin mimari özellikleri plan ve cepheler üzerinden karşılaştırılıp değerlendirilmeler yapılmıştır. Tablolarda yapıların adı, yapım yılı, bulunduğu yer, plan ve görünüşleri yapılış yılına göre verilmiştir. Çalışma içerisinde özel olarak ele alınan ve diğer yapılarla karşılaştırılan Mardin Halkevi binası tablonun en üstüne alınmıştır (Tablo 3).

³Tablo; İzala Butik Otel fotoğraf arşivi, MKVKBKM Arşivi ve yazarların arşiv verilerinden (2023) yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 4. Halkevi binaları plan ve görünüşleri.⁴

Halkevi Binası	Proje Üretim Biçimi	Kat Planı	Görünüş
Mardin Halkevi Binası (1938)	Özel Büroya Yapıtılan Proje	 T Plan Tipi	
Düzce Halkevi Binası (1933)	Özel Büroya Yapıtılan Proje	 L Plan Tipi	
Zonguldak Halkevi Binası (1933)	Yarışma Projesi	 L Plan Tipi	
Diyarbakır Halkevi Binası (1934)	Özel Büroya Yapıtılan Proje	 Plana ulaşılammıştır.	
İzmit Halkevi Binası (1937)	Özel Büroya Yapıtılan Proje	 L Plan Tipi	
Bursa Halkevi Binası (1938)	Yarışma Projesi	 Kare Plan Tipi	
Sivas Halkevi Binası (1938)	Yarışma Projesi	 L Plan Tipi	

⁴ Tablo, yazarlar tarafından belirtilen kaynaklardan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Isparta Halkevi Binası (1939)	Bakanlık Projesi (Nafia Vekaleti)	 T Plan Tipi	
Konya Halkevi Binası (1940)	Müşavir Mimarlık Bürosu	 T Plan Tipi	

Yapılan incelemelerde:

- Halkevleri, genel olarak kentin en önemli caddesi ve meydanı ile bağlantılı şekilde konumlandırılmıştır.
- Plan düzeninde benzerlikler olmasına rağmen, yapının büyüklüğü, yerleşimin özellikleri, mimarın tasarım yaklaşımı, mekanların yerleşimi ve cephe düzeni her yapı için farklılık gösterir.
- Milliyetçi bir söylem olarak, eskiye karşı yeni kurgusu ile şekillenmiş Halkevi binaları; bir, iki veya üç kütlelerin bir araya getirilerek sade ve işlevsel bir estetik anlayışıyla tasarlanmıştır. Konya, Diyarbakır ve Mardin Halkevi tek kütleli kübik biçimde yapılmıştır. En fazla uygulanan şema iki kütleli birleşmesi ile oluşmuştur. İlçelerde ve küçük illerde genel olarak salonların ortaya alındığı tek kütleli ve dikdörtgen formlar kullanılmıştır (Yedigün, 1936).
- Binalar; yarışma projeleri, devlet kurumları veya özel mimarlık ofisleri tarafından yapılmıştır. Yarışma projesi ile yapılan Halkevlerinde genellikle akışkan mekanlar, serbest plan ve cephelerde modern mimari anlayış hakimken devlet eli ile yapılanlar genellikle simetrik yapılmıştır. Zonguldak, Bursa ve Sivas Halkevleri yarışma projesiyle, Düzce Halkevi binası Birlik Mimari Şubesi'nden hazırlattırılan projelerden olup Mimar Abidin'den proje üretmesi talep edilmiştir. Isparta Halkevi binası, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Umum Müdürlüğü (Nafia Vekaleti Yapı Umum Müdürlüğü Projeler Bürosu) tarafından, Konya Halkevi binası ise Müşavir Mimarlık Bürosu'nda görev yapan Yüksek Mimar Ahmet Sabri Oran tarafından yapılmıştır. Ayrıca Oran'ın her kent ve kasaba için Halkevi tip projeleri hazırladığı da bilinmektedir (Durukan, 2006). İzmit Halkevi binası Seyfi Arkan, Diyarbakır Halkevi binası Prof. Dr. Arif Hikmet, Mardin Halkevi binası ise Mühendis Abdullah Bey tarafından projelendirilmiştir (Dalkılıç ve Halifeoğlu, 2011; Dilek, 2013; Memiş, 2018).
- Yapılar, idare odaları/ temsil salonu ve derslik/salon/atölye/ kütüphane şeklinde oluşan fonksiyona göre L, T, I, Kare ve Dikdörtgen gibi farklı plan tiplerine göre yapılmıştır. Zonguldak, Sivas, Düzce, İzmit Halkevlerinde L; Mardin, Isparta ve Konya Halkevlerinde T plan tipinde yapılmıştır. Bursa Halkevi ise kare plan tipine sahiptir. Bu kapsamda ele alınan Halkevlerinde genel olarak çok yönlü kullanıma uygun ve etkileşimi teşvik eden L ve T plan şemalarının uygulandığı görülmektedir. Bursa Halkevi binasında kullanılan kare plan

tipi ise yapının simetrik ve dengeli bir görünüme sahip olmasını sağlamıştır. L, T ve kare plan şemasına sahip Halkevlerinde cephe düzenlemeleri genel olarak simetriğe yakındır. Mardin, Zonguldak ve Sivas Halkevlerinin köşelerinde dairesel geçişler görülmektedir.

- Halkevi iç mekanında mimari detayların en dikkat çekici elemanlarından biri süsten uzak ancak gösterişli tasarımları ile merdivenlerdir. Mardin Halkevinde giriş antresinde yer alan mozaik merdivenin son iki basamağı korkuluktan taşınmış ve yuvarlatılarak öne çıkarılmıştır.
- Cephelerde yatay ve düşey etkiyi vurgulayan form oluşumları hakimdir. Birleşim yerlerinde dairesel şekiller ve katlarda ise geriye çekme veya çıkmalarla yapılan vurgularla modernist bir estetik oluşturulmuştur. Mardin, Konya ve İzmit Halkevinde yüzeyden taşan yatay silme ve dikey sütunlarla bu durum sağlanmıştır.
- Cephelerde kare ve dikdörtgen formlu pencereler belli bir ritimde tekrar edilmiştir. Cepheler oldukça yalın ve bezemesiz bir şekilde yapılmıştır. İç mekanlarda doğal ışıklandırma ve havalandırmaya önem verilmiştir.
- Kırma çatı yerine düz çatı, geniş teraslar, konsollar, balkonlar, serbest cepheler, köşe ve yuvarlak pencereler modernizmin belirgin mimari özellikleri olarak uygulanmıştır.
- Yapılarda döşeme, taşıyıcı duvar ve kolonlar genel olarak betonarme iskelet sisteminden yapılmıştır. Geleneksel taş malzemenin üzeri sıvanmış, modern görünüm verilmiştir. Mardin Halkevi duvarlarında kullanılan taş örgü, sıva raspası sonrası ortaya çıkarılmıştır.

Halkevleri, Cumhuriyet döneminin modernleşme ve uluslaşma politikalarının bir parçası olarak ortaya çıkmış ve Türkiye'nin toplumsal dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Mardin Halkevi binası, uluslararası modernizm ekseninde, yarışma projeleri ile öne çıkan döneme denk gelmektedir. Mardin Halkevi, I. ve II. Ulusal mimarlık dönemi özellikleri içinde yer alan simetrik cephe düzenine sahip olmakla beraber, topoğrafyaya göre konumlandırılan kübik kütlesi, biçimsellikten uzak işlevsel mekan kurgusu, parapetlerin arkasında gizlenen teras çatı, betonarme sıvalı cephe yüzeyi, balkon, yüzeyden dışarıya fazla çıkıntısı olmayan düz silme ve plasterlerden oluşturulan sade estetik vurguyla II. Ulusal Mimari Üslup'la modernite ideolojisine uygun tasarlanmış bir kamu yapısıdır. Literatür taramalarından elde edilen diğer Halkevi binaları ile; temsil salonu, kütüphane, derslik ve idare bölümlerini barındıran, işleve yönelik oluşturulan mekân organizasyonu, basit geometrik formu, betonarme malzemeyle yapılan inşaat teknolojisi, bezemelerden arındırılmış dikdörtgen ve kare formlu cephe kurgusu, yol, meydan ve hükümet binası ile konumlandırılması bakımından ortak özelliklere sahiptir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye Cumhuriyet'i tarihinde olumlu olumsuz çok sayıda değerlendirmeye karşın ülkede eğitim ve kültür kurumu olarak önemli bir yeri olan Halkevleri, 1930'lu yıllarda modernite hareketinin mimarideki en önemli yansımalarını aktaran yapı gruplarındandır. Cumhuriyet rejiminin beraberinde getirdiği çağdaşlaşma ideolojisi ve yeni yapım yaklaşımları, bu kültür yapıları üzerinden somut bir şekilde okunabilmektedir. Halkevleri, modernleşme ve ulusal kimlik arayışı çerçevesinde Türkiye'nin mimari mirasını yeniden şekillendirme çalışmalarının bir ürünüdür.

Halkevlerine ilerici ve devrimci anlamlar veren özelliklerinden biri modernist estetiğe sahip mimari yapı olmalarıdır. 1930'ların mimari kültüründe, modernist bir estetiğin, soyut, geometrik ve yalın gibi genellemelerin ötesinde, sabit düzende ve motifler şeklinde ancak bakıldığında tanınabilen, yeni ideolojiyi simgeleyen özgün bir tarz olarak gelişmiştir (Bozdoğan, 2003). Yapıların siyasi partinin bir kurumu gibi görünmesi, kent içindeki konumu, koruma bilincindeki eksiklik, kültürel ve eğitsel bazda yeni yapıların yapılması hızla yok olmalarına neden olmuştur.

Türkiye'de modern mimarlık ürünlerinin koruma çalışmaları daha eski mirasla karşılaştırıldığında, çok fazla önemslenmemiş ve korunmaları yönünde eğilim çok geç geliştirilmiştir (Madran, 2012). Modern koruma kuramı, korunması gerekli kültür varlıklarının taşınması için gerekli değerlerinin sadece tarihsel ve estetik açılardan değil, belgesel, enderlik, özgünlük, teknolojik, sembolik, kimliksel, süreklilik, anı vb. kavramlar ile geniş bir skala oluşturur (Madran ve Özgönül, 2005). Modern mimarlık ürünlerinin temsil ettiği yapılar içinde yer alan Halkevi binaları, kent kimliğinin oluşmasında etkili ve toplum bilincine katkısı olan yapılar olarak korunmaya değer yapıdır (Pekol, 2010). 1970'lerde tescil edilmeye başlanan modern mimarlık ürünleri, 1990'lı yıllardan sonra korunması gerekli kültür varlığı olarak tanımlanmıştır (Madran, 2009). Ülkede nicelik olarak fazla sayıda olması "hangilerinin korunması" gerektiği ile ilgili tartışmalara neden olmaktadır. Bu nedenle modern ürünlerin korunması ile ilgili sahip oldukları değerleri açığa çıkarmak ve literatüre kazandırılmasını sağlamak gerekmektedir (Ahunbay, 2009). Halkevleri ideolojik simge özelliği öne çıkarılan yapılar olmakla birlikte, kuruluş amacının ötesine geçmiş, eğitim, sosyal ve kültürel etkileriyle hafızalarda yer edinmiş yapılardır. Binalar modern tarzda ve Cumhuriyet'in ideallerini yansıtan sembolik anlamlara sahiptir. Bu kurumlar modernite projesinin tüm ülkeye yayılma arzusunun gerçekleştiği kurumlardır. Her yaştan kadın ve erkek bireylerin, birlikte ve ayrı etkinliklerin gerçekleştirildiği mekanlar aracılığıyla sosyalleştiği ve eğitim aldığı, somut olmayan kültürel miras unsurlarının geliştirildiği mekanlar olarak özgün özellikler taşırlar. Bu bağlamda Halkevleri, korunmaya değer miras özellikleri bakımından değerlendirildiğinde:

1932-1950 yılları arasında yapılan 450 Halkevinin büyük bir kısmı yok olmuş veya farklı işlevlerle kullanılmıştır. Yeni ulusun inşasının bir parçası olan Halkevleri tarihi ve belge değeri taşımaktadır.

Halkevi içerik ve yapıları ile ülke tarihinde günümüze kadar tartışılan, iktidar politikalarının hayata geçirildiği yapı gruplarından biri olarak politik değere sahiptir.

Halkevleri, sosyal ve kurumsal mekanları ile kent içinde önemli bir yer tutar. Üretken bir yaşamın sürdürüldüğü bu yapıların bünyesinde müsamere salonları, spor ve eğitim amaçlı mekanlar, idari ve servis alanları ile oluşturulan ilişkilerle işlevsel ve rasyonel/akılcı yapılar olarak çağını yansıtan yapılardır. Türkiye'nin mimari kültürü içinde, mimarların mimarlığı duygu ve milli içerikle yoğurmaya çalıştıkları, kadın mimarların da tasarımlarda yer bulduğu yapılar olarak mimari değere sahiptir.

Halkevleri, yere özel modern mimarileri ve kültürel özellikleri ile birçok insanın ziyaret ettiği, etkinliklere katıldığı, kursiyer olarak eğitildiği mekanlar olarak, resmi kayıtlarda, fotoğraflarda ve yazın alanındaki çalışmaların hafızalarda yer edinmesi ile anı değeri oluşturur (Şekil 22).

Şekil 22. 1930'lu yıllarda basında Mardin Halkevi ve etkinlikleri (Url 4).

Halkevleri, ülke ekonomisinin dünya savaşından etkilendiği zor dönemlere denk gelmektedir. Buna rağmen geleneksel yapım tekniği ve kültüründen farklı olarak, betonarme ve çelik gibi modern malzemenin kent ile mekansal bazda bulunduğu ilk örnekler olarak teknolojik değere sahiptir.

Dünya mirası içinde değerlendirildiğinde kültür varlığının en önemli kriterleri özgünlük ve bütünlüktür (Feilden, 1982; Grementieri, 2009). Dünya miras aday listesinde yer alan Mardin; çok dilli ve çok dinli yapısıyla, topoğrafyaya uygun yerleştirilen evleri ve anıtsal yapılarıyla özgünlüğünü korumaktadır. Kentte günümüze ulaşan az sayıdaki Cumhuriyet dönemi yapılardan biri olan Halkevi binası, 14.04.2007 tarih 380 nolu karar ile tescillenmiştir. 1938 yılında inşa edilen yapı süreç içinde yaşadığı mekansal değişimlere rağmen, tarihi belge, eskilik ve estetik değerlerinin yanı sıra, özgünlük kavramı içinde değerlendirildiğinde; günümüze ulaşan fiziksel yapısı, konumu ve arşivlerden bilinen tasarımıyla, ortama sunduğu ruh ve duyguyla, yapım tekniğiyle özgünlük değeri taşıyan bir yapıdır.

Mardin Halkevi, cephe düzeni ve toplum hafızasında yer edinen konumunu korumakla beraber, odak merkezi olan temsil salonunun yok olması ve plan değişikliği bütüncül değerinin kısmen kaybolmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, Mardin Halkevi binası 1930-1940'lı yıllarda inşa edilen kamu binası olarak, modern mimarlığı temsil etmesi ve dönemin özelliklerini yansıtan bir yapı olması sebebiyle belge değeri taşımaktadır. Modern mimarlık döneminin basit geometrik formunu, sade cephe anlayışını ve işleve yönelik tipolojik kurgusu ile estetik değer ölçütlerini bünyesinde barındırmaktadır.

Mardin Halkevi, Cumhuriyet döneminde halkın eğitilmesi için yapılan yapılar arasında dönemin ideolojik düşünce yapısını günümüze aktarması bakımından politik değere, modernizmin etkisiyle yeni malzemenin verdiği olanakların denendiği yapım tekniğinin kullanımı ile yenilikçi bir tasarım anlayışından dolayı teknolojik değere, kent içindeki konumu ile sembol değerine sahiptir.

Mardin Halkevi, özgün cephe karakterini büyük oranda korumasına rağmen mekansal eksilme, ekleme ve değişime maruz kalmıştır. Yapının otel olarak işlevlendirilmesi geri dönüşü zor müdahalelere yol açmıştır. Ancak yapının Halkevi olarak bilinmesi, özgün işlevi olan eğitim, kültür ve sosyal amaçlarla anılması, toplumdaki hafızalarda kalmasına yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak Mardin Halkevi 1932 yılında ortaya konan Halkevlerinin mimari, kültürel, sosyal ve politik amaçlarını yansıtan bir kültür varlığıdır. Yapının kent içindeki konumunun değişmemesi, kent kimliğinin bir parçası olarak geçmişle günümüz arasında bir bağlantı sağlamaktadır. Otel olarak

kullanımından kaynaklı yapılan müdahaleler, özgünlük ve bütünlük değerini düşürmekle beraber; günümüze kadar ulaşması, konumunu, cephe karakterini, iç mekanda merdiven giriş holü gibi mekansal ilişkilerini koruması kültür varlıklarına yüklenen çok sayıda değeri taşımasını sağlamaktadır. Bu bağlamda Mardin Halkevi'nin inşa edildiği dönemin kültürel, sosyal, soyut ve somut değerlerinin bilinmesi için; otel olarak kullanılan yapıda eğitim ve uygulama atölyelerinin düzenlenmesi, halk günleri etkinliklerinin yapılması, özgün işlevine dair görsellerin panolara yansıtılması ve kamuya açık saatlerinin oluşturulması, toplumsal hafızanın korunarak gelecek nesillere aktarılması sağlanabilir.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest for conducting the research and/or for the preparation of the article.

Financial Statement | Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

No financial support has been received for conducting the research and/or for the preparation of the article.

Ethical Statement | Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

All procedures followed were in accordance with the ethical standards.

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı

Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur.

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.).

Author Contribution Statement | Yazar Katkı Beyanı

YAZAR 1: (a) Fikir (b) Çalışma Tasarısı, Yöntemi, (d) Danışmanlık, (e) Malzeme, Kaynak Sağlama, (g) Analiz, Yorum, (i) Eleştirel İnceleme

YAZAR 2: (c) Literatür Taraması, (e) Malzeme, Kaynak Sağlama, (f) Veri Toplama, İşleme, (g) Analiz, Yorum, (h) Metin Yazma

KAYNAKLAR

- Abidin, M. (1934). Düzce Halkevi Binası Projesi. *Arkitekt*, s. 237
- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. YEM Yayınları. İstanbul.
- Alsaç, Ü. (2007). 'İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'. Modern Türk Mimarlığı Kitabı. Edt. Holod, R., Evin, A., Özkan, S., TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara: 99- 108.
- Arkitekt, (1933a). Zonguldak Halkevi Projesi Jüri Heyeti Raporu, 1933, 3, s. 84.
- Arkitekt, (1938a). Bursa Halkevi Proje Müsabakası, Mimar Münevver Belen, 1, s. 16-20.
- Arkitekt, (1939). Sivas Halkevi Projesi Müsabakası, 1939, 03-04, s. 65-68.
- Arıkan Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, Atatürk Yolu Dergisi, VI/23, s. 270. 780
- Aslanoglu, İ. (2010). Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı. *Bilge Kültür Sanat*. Türkiye-İstanbul. 63.
- Batur, A. (1984). Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (s. 1380-1424). içinde İstanbul.
- Batur, A. (2005). "To be Modern: Search for a Republican Architecture", Modern Turkish Architecture, R. Holod, A. Evin, S. Ozkan (Eds), Chamber of Architects of Turkey, Ankara, pp. 69-96,
- Bozdoğan, S. (2002). Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bozdoğan, S. ve Kasaba, R. (2014). Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik (4. Baskı), Tarih Yurt Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Cengizkan, A. (2012). İzmit Halkevi. A. Cengizkan, A. İnan, & N. Cengizkan içinde, Modernist Açılımda Bir Öncü: Seyfi Arkan (s. 490-495). Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- Çağlayan, M. (2009). Mardin Halkevi, Merkez, Mardin, Poster Sunuş, docomomo_tr: Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları V, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Çağlayan, E. (2012). *Tek Parti Döneminde Diyarbakır (1923-1950)*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çeçen, A. (2000). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Çağ Pazarlama, İstanbul.
- Çelebi Gürkan, Ü. (2022). Modernin İzini Sürmek: Yok Olan Bir Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Örneği Olarak Isparta Halkevi Binası. *İdealkent*. Sayı 35, Cilt 13. ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133
- Dalkılıç, N. ve Halifeoğlu, F. M. (2011). Erken Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır'da Kamu Binaları: 1923-1950 Dönemi. *Mimarlık Dergisi*. Erişim: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=372&RecID=2615>
- Dağtekin, E. (2023). Kişisel Arşiv Verileri.

- Dilek, H. (2013). *Mardin Halkevi ve Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Dilek, H. (2014). *Halkevlerinin Eğitim Çalışmaları: Mardin Örneği*, III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu, Sakarya. S. 139-145.
- Durukan, A. (2006). *Cumhuriyetin Çağdaşlaşma Düşüncesinin Yaşama ve Mekâna Yansımaları: Halkevi Binaları Örneği*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Durukan, A. ve Uluşu Uraz T. (2008). Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları, *İTÜ dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, Cilt:7, Sayı:1, 38-49
- Düzenli, H. İ. ve Taşar, E. S. (2012). Mardin’de Tarih, Bina ve Mimarlık Katmanları: 19. yy. Hükümet Konağından 21. yy. Mimarlık Fakültesine Dönüşüm Hikâyesi, *Arredamento Mimarlık*, Sayı 254, s. 64-78
- Düzenli, H. İ. ve Düzenli, E. (2018). 100 Yıl Önce-100 Yıl Sonra Mardin: Birinci Cadde ve Halkevi Binası Üzerinden Bir Modern Kent Okuması. *Megaron*. Mayıs 3, 2022.
- Feilden, B. M. (1982). Conservation of Historic Buildingss. *Technical Studies in the Arts, Archaeology and Architecture*. Butterworth Scientific. London. S. 17-21.
- Grementieri, F. (2009). The preservation of nineteenth and twentieth-century heritage. *Identification and Documentation of modern heritage*, Published by UNESCO 2003, 82-89.
- Gurallar Yeşilkaya, N. (2009). Kamu – Kamusal Alan – Kamu Yapıları – Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası İçin Bir Terminoloji Tartışması. *Mimarlık Dergisi*, 350, s. 52-55.
- Güner, H. E. (2017). Methodology Proposal for the conservation of modern heritage. Erişim: https://www.researchgate.net/publication/320426470_methodology_proposal_for_the_conservation_of_modern_heritage
- Işık, G. (2010). *Kayseri’de Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- İzala Butik Otel, (2023). İzala Butik Otel Fotoğraf Arşivi.
- Karasözen, R. (2017). *Early Period of Modern Architecture in Turkey – A Case Study of Eskişehir*. IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering, doi:10.1088/1757-899X/245/5/052045.
- Kardaş, C. (2018). *Diyarbakır Halkevi ve Karacadağ Dergisi Halkbilimsel Bir İnceleme*. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Kırcı, N. (2013). 20. yüzyıl mimarlığı. *Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.*, Türkiye-Ankara, 1-67.
- Lewis, B. (2000). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yayınları.
- Madran, E. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Yapıtlarının Taşıdıkları Değerler, Korumada Yeni Tanımlar Yeni Kavramlar* “Cumhuriyet Dönemi Mimari Mirasının Korunması” içinde, Ed. Madran, E., Ergut, E.A., sayfa 101-104, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
- MKVKBKM Arşivi, (2023). Mardin Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü.
- Memiş, S. (2022). *Erken Cumhuriyet Dönemi Modernleşmenin Mimarlığa Yansımaları: Seyfi Arkan’ın İzmit Halkevi Binası Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gedik Üniversitesi.

- Memiş, S. ve Belir, Ö. (2023). Cumhuriyet Dönemi Modernleşme Sürecinin Mimarlığa Etkileri: İzmit Halkevi, *PLANARCH-Design and Planning Research*, 7/1:43-50.
- Parlak, Ö. ve Yıldız, E. (2022). Konya Devlet Tiyatrosu (Halkevi) Binasının Modern Mimarlık Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi, *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 17/34: 223-252.
- Pekol, B. (2010). *İstanbul'da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Sağlam, A. İ. (2018). *Yarışma Yoluyla Elde Edilen Halkevlerinin Kamusal Niteliğinin Mekânsal Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Şahin, S. T. (2022). *1930-1980 Yılları Arasında Üretilen Gaziantep Modern Mimarlık Yapılarının Cephe ve Kütle Özelliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Sözen, M. ve Tapan M. (1973). *50 Yıllık Türk Mimarisi (Turkish Architecture of 50 Years)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 12, İstanbul.
- Şimşek, S. (2002). Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951, *Boğaziçi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
- Tanyeli U. (1998). Mekânlar, Projeler, Anlamları, Üç Kuşak Cumhuriyet, [Ed. Uğur Tanyeli], Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 101-108, İstanbul.
- Tanyeli, U. (2003). Erken Cumhuriyet'te Mimarlık ve "Modernite Projesi" veya Türkler ile Yabancılar, *Sanat Dünyamız*, 89, YKY, s.159-167.
- Tekin, D. (2017). *Toplumsal Bellek ve Mekan: Zonguldak Halkevi Binası*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Türkelleri, B. (2004). İzmir'de Erken Cumhuriyet Dönemi Eserleri, Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Url 1. <https://twitter.com/saripiso1/status/1657106393168506880> Erişim Tarihi: 07.03.2024
- Url 2. <https://www.sondakika.com/yerel/haber-kocaeli-nin-izmit-ilcesinde-sembol-bir-15834169/> Erişim Tarihi: 07.03.2024
- Url 3. www.docomomo.com Erişim Tarihi: 11.12.2023
- Url 4. <https://eskimiyen.com/bir-cumhuriyet-destani-halkevleri/> Erişim Tarihi: 25.02.2024
- Yıldız, E. (2020). Yeni Çağın Rasyonalist Çizgisi: Modern Mimarlık, Toki Haber Dergisi (S:126), 44-47.
- Yavuz, Y. (1981). *Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi*, Ankara.
- Yavuz, Y. (2009). *İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin 1870- 1927*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ortak yayını.
- Yeşilkaya, N. G. (1997). *İdeoloji Mimarlık İlişkisi ve Türkiye'de Halk Evi Binaları: 1932-1946*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yedigün Dergisi, (1936). Küçük bir Kasaba İçin Halkevi, 275, 22.

Yeşilkaya, N. G. (2003). *Halkenleri: İdeoloji ve Mimarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Zürcher E. J. (2003). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. [14. Baskı], İstanbul: İletişim Yayınları.

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ

Emine EKİNCİ DAĞTEKİN (Doç. Dr.)

Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden 1995 yılında mezun olan Dağtekin, yüksek lisans (1999) ve doktorasını (2007) Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde tamamlamıştır. Geleneksel hamamlar, geleneksel evler, Diyarbakır kent yerleşimi, koruma ve restorasyon üzerine birçok yerli ve yabancı makalesi bulunmaktadır.

Işıl GENÇ (Doktora Öğrencisi)

Genç, 2019 yılında lisans eğitimini Düzce Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesinde fakülte ve bölüm birinciliği ile tamamlamıştır. 2022 yılında yüksek lisans derecesini Düzce Üniversitesi Mimarlık Bölümünde 'Tarihi Kentlerde Yürünebilirlik Olgusunun Kentleşme Süreci İçinde Değerlendirilmesi: Mardin Örneği' adlı tez çalışması ile almıştır. Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde doktora eğitimine devam etmektedir. Çalışma ve ilgi alanları: mimari, kentsel tasarım, koruma ve restorasyondur.